

АУТОІМУННІ ЗАХВОРЮВАННЯ — захворювання, зумовлені імунними реакціями і розвиваються у відповідь на антигени власних тканин (аутоантигени). Імунна система (І. с.) людини здатна розрізняти «свої» і «чужі» антигени, проте за певних обставин може відповідати реакціями різноманіт. типу (клітинними та гуморальними) і на аутоантигени. За останні роки спостерігається зростання аутоімун. патології, що пояснюється збільшенням кількості алергіч. захворювань та захворювань з порушенням стану І. с. Виділяють 2 способи виникнення аутоімун. реакцій. За першим вони виникають внаслідок реакції І. с. на антигени, які з'являються в організмі при зміні антиген. властивостей власних тканин за деяких фіз. впливів (опіки, відмороження, травми); внаслідок комплексації власних білків з хім. речовинами та медикаментами; при пошкодженні тканин через мікроб. чи вірус. вплив; у результаті порушення фізіол. ізоляції певних тканин і виділення тканин. антигенів, які зазвичай не циркулюють у крові (нервової тканини ока, яєчка).

Доведено, що антигени деяких мікроорганізмів мають подібну структуру із тканинами деяких органів (міокарду, нирок, легенів). І. с. відповідає на антигени, що з'являються за вказаних умов, синтезом протитканин. антитіл (аутоантитіл) і (або) накопиченням сенсibilізов. лімфоцитів. І аутоантитіла, і сенсibilізов. лімфоцити можуть реагувати на антигени здорових тканин, у зв'язку з чим виникає їх пошкодження, що ускладнює перебіг осн. захворювання, викликаного мікробним, хім. чи фіз. чинником. Іншим механізмом розвитку аутоімун. реакцій є пошкодження І. с., зумовлене дією різноманіт. факторів зовн. середовища, довготривалою антиген. дією (особливо під впливом суперантигенів) чи наявністю генетич. схильності. Порушення спричиняють появу «заборонених» клонів імун. клітин, здатних реагувати на «свої» антигени, зміну кореляц. взаємодії різноманіт. клітин І. с., особливо регулятор. субпопуляцій (хелперів, супресорів), та синтез ними цитокінів, розвиток активації макрофагальних клітин; за останні роки доведено порушення процесів **апоптозу**. Ці порушення зумовлюють гіперпродукцію аутоантитіл, утворення імун. комплексів, запальних процесів, порушення трофіки тканин і функціонал. стану органів і систем. Інтенсивність, перебіг та наслідок аутоімун. процесу залежать від локалізації, характеру осн. захворювання, супутнього інфекцій. фактора та ін. А. з. різноманітні, вони можуть вражати один орган або систему, хоча чіткого розподілу не існує. Основні з них: А. з. ендокрин.

системи (тиреоїдит Хашимото, хвороба Аддісона, інсулінзалежний діабет, безпліддя та ін.), кровотворної системи (перніціозна анемія, тромбоцитопенія, лейкопенія та ін.), нервової системи (енцефалопатія, розсіяний склероз, хвороба Альцгеймера та ін.), сполучної тканини (СЧВ, склеродермія, синдром Шегрена, хвороба Бехтерева, хвороба Рейтера, систем. склероз, вітіліго, міастенія, ревматизм, вузликовий поліартеріїт та ін.), внутр. органів (міокардит, гломерулонефрит, неспецифіч. виразковий коліт та ін.), суглобів (ревматоїдний артрит та ін.).

Діагностика А. з. ґрунтується на аналізі клініч. симптоматики та результатах лаборатор. досліджень, гол. чином тих, які характеризують стан І. с., ступінь клітин. сенсibilізації, рівень аутоантитіл до відповід. тканин. антигенів, до ДНК і ядер. антигенів та ін. Лікування А. з. індивідуалізоване, залежить від механізму тканин. пошкодження та його локалізації. При аутоімун. процесах, які ускладнюють перебіг інфекцій. та вірус. захворювань, великого значення набувають терапія осн. недуги та заходи, що послаблюють аутоімунізацію. Широко застосовуються цитостатики, кортикостероїдні препарати, імуномодулятори та ін. симптоматичні засоби.

Рекомендована література

1. Зербино Д. Д. Васкулиты и ангиопатии. К., 1977;
2. Чернушенко Е. Ф., Когосова Л. С. Иммунология и иммунопатология заболеваний легких. К., 1981;
3. Петров Р. В. Старение и аутоиммунные болезни // Иммунология. 1984. № 4;
4. Андреева Н. Е., Чернохвостова Е. В. Иммуноглобулинопатии. Москва, 1985;
5. Чернушенко Е. Ф. и др. Аутоиммунные процессы и их роль в клинике внутренних болезней. К., 1985;
6. Ганджа И. М. Иммунологическая характеристика системных заболеваний соединительной ткани // КМ. 1989. № 10;
7. Вершигора А. Е. Общая иммунология. К., 1990;
8. Грицюк А. И., Амосова Е. Н., Грицюк И. А. Практическая гемостазиология. К., 1994;
9. Проценко Г. А. Интенсивная терапия ревматических болезней с аутоиммунным и иммунокомплексным механизмом развития. К., 1998;
10. Дранник Г. Н. Клиническая иммунология и аллергология. О., 1999.

К. Ф. Чернушенко

Бібліографічний опис:

Аутоімунні захворювання / К. Ф. Чернушенко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-44639>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).